

БІОЕКОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЛУЧНИХ КВІТКОВИХ РОСЛИН ОКОЛИЦЬ С. ТИМКИ ОРЖИЦЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Орлова Лариса Дмитрівна
доктор біологічних наук, професор
Потапова Анастасія Євгеніївна,
Хоменко Олена Олександрівна
Студенти

Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна

Вступ. Серед природних біоценозів особливе місце займають лучні фітоценози. Багатство та різноманітність флористичного складу обумовлює важливість їх використання. Лучні рослини – цінний харчовий та кормовий продукт, сировина для різних галузей промисловості, для виготовлення будівельних матеріалів чи палива, також слід пам'ятати про їх фотосинтетичну та регулюючу функції. Лучна рослинність має вагоме ландшафтне і рекреаційне значення, є екотопом багатьох лікарських, цінних кормових і декоративних рослин, серед яких чимало видів, що включені до «Червоної книги України». Лукам, як екосистемам з певною структурною організацією властива ціла низка важливих функцій, які забезпечують стабільність біоценозів в цілому. Вони впливають на стабілізацію водного режиму і запобігають ґрунтовій ерозії. Природна лучна рослинність у пониженнях рельєфу виконує роль своєрідних фільтрів, включаючи у біологічний кругообіг набагато більше речовин, ніж агрофітоценози.

Ціль роботи. *Мета* даного дослідження — всебічне вивчення рослин заплавних лук околиць с. Тимки Оржицького району Полтавської області.

Матеріали та методи. Видовий склад лучної флори визначався польовим методом шляхом закладання пробних ділянок, особливості виявлених рослин в лабораторії за допомогою довідкової літератури.

Результати і обговорення. Серед лучних угідь різних регіонів України вчені виділяють різну видову насиченість квітковими рослинами. Л.Д. Орлова у своїй монографії наводить наслідки досліджень по окремих типах лук Лівобережного Лісостепу України і виділяє інтервал флористичного складу від 365 до 752 видів, результати Д.Я. Афанасьєва із співавторами, які указують 428 видів для лучних біогеоценозів України, А.В. Боговіна із співавторами – 500 видів та ін. Для кормових угідь Лісостепу України Б.Є. Якубенко вказує 21,6% лучних видів від загальної кількості флори. Автор пояснює велику кількість представників лучних фітоценозів регіону різними їх типами, які знаходяться в долинах річок, межиріч, балках, зниженнях, антропогенно порушених територіях, що відрізняються едафічними факторами та екологічними умовами, різними типами рослинності, досить великою територією, віком та геологічним минулим, інтенсивністю антропогенного впливу.

При дослідженні заплавної лучного фітоценозу околиць села Тимки Оржицького району Полтавської області нами виявлено 75 представників квіткових рослин, які належать до 23 родин. Найбільш чисельними виявилися такі родини: Айстрові (18), Злакові (8), Бобові (5), Губоцвіті (5), Капустяні (4), Шорстколисті (4), Розові (4). Решта родин: Берізкові, Геранієві, Ранникові, Зонтичні, Жовтцеві, Звіробійні, Гвоздикові, Кропивні, Подорожникові, Молочайні, Маренові, Плакунові, Холодкові, Жимолостеві та Гречкові містили по 1–2 види. Подібну систематичну структуру лучних фітоценозів взагалі та конкретних типів лук наводять інші дослідники.

Аналіз отриманих результатів по біоморфології виявлених рослин показав, що квітки у більшості жовті або білі дрібні, зібрані у суцвіття серед яких переважає китиця (12 видів), волоть (8 видів) та зонтик (7 видів). Стосовно типу плоду, то домінують такі як сім'янка (23 видів) та горішок (19 видів). Листки переважно чергові або супротивні, прості. Стебло у представників частіше всього прямостояче, без опушення, зеленого кольору. Домінує коренева система стрижневого типу.

За даними екологічного аналізу виявлено, що серед вивчених рослин переважають за відношенням до вологи – мезофіти (59%), за відношенням до температури – холодостійкі (79%), за відношенням до ґрунту – мезотрофи (61%), за відношенням до світла – геліофіти (71%). За класифікацією життєвих форм за Раункієром домінують гемікриптофіти (57%).

П.С. Макаренко із співавторами, Б.Є. Якубенко та ін., наводять подібні до наших дані щодо біоморфологічної будови та екологічних особливостей рослин лук.

Під час дослідження лучних фітоценозів нами було виявлено три види (проліска дволиста – *Scilla bifolia* L., оман високий – *Inula helenium* L., шавлія поникла – *Salvia nutans* L.) регіонально рідкісних рослин Полтавської області. Вони представлені невеликими популяціями (від 2-3 до 15 особин). Стан популяцій даних рослин викликає занепокоєння і потребує невідкладних заходів охорони.

Висновки. Флористичний аналіз дослідженого лучного ценозу показав, що провідними родинами є Айстрові, Злакові, Бобові, Губоцвіті. Встановлено, що серед досліджених рослин переважають представники з квітками жовтими або білими, зібраними у суцвіття; вони формують переважно плоди сім'янку та горішок; листки переважно чергові, прості; стебло частіше всього прямостояче, без опушення, зеленого кольору; домінує коренева система стрижневого типу. Виявлено, що за вимогливістю до водозабезпечення у цілому найбільше мезофітів; за відношенням до температури переважаючими є холодостійкі види; за трофністю максимальна кількість видів входить до мезотрофів; за відношенням до світла – геліофіти. За класифікацією життєвих форм за Раункієром домінують гемікриптофіти.